ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΤΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΕΙΣΑΓΓΕΛΕΑ F. G. JACOBS

της 21ης Νοεμβρίου 2002 [1]

1. Στην προκειμένη υπόθεση το Tribunale civile e penale di Trento (Ιταλία) ερωτά το Δικαστήριο κατά πόσον αντιβαίνει στην οδηγία 86/653/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 18ης Δεκεμβρίου 1986, για τον συντονισμό των δικαίων των κρατών μελών όσον αφορά τους εμπορικούς αντιπροσώπους (ανεξάρτητους επαγγελματίες) (στο εξής: οδηγία) [2], ο κανόνας του εθνικού δικαίου που που εξαρτά την εγγραφή του εμπορικού αντιπροσώπου σε μητρώο επιχειρήσεων από την προηγούμενη εγγραφή του στο μητρώο εμπορικών αντιπροσώπων.

Νομικό πλαίσιο

2. Η οδηγία θεσπίζει τα μέτρα συντονισμού των διατάξεων των κρατών μελών που διέπουν τις σχέσεις μεταξύ των εμπορικών αντιπροσώπων [3] και των αντιπροσωπευόμενων από αυτού [4]. Όπως προκύπτει απο τις αιτιολογικές σκέψεις της οδηγίας, η οδηγία αποσκοπεί, μέσω της προσεγγίσεως των συστημάτων δικαίου των κρατών μελών στον τομέα της εμπορικής αντιπροσωπείας, στην προστασία των εμπορικών αντιπροσώπων στις σχέσεις τους με τους αντιπροσωπευόμενους, στη βελτίωση της ασφάλειας των εμπορικών πράξεων και στη διευκόλυνση της κυκλοφορίας των εμπορευμάτων μεταξύ των κρατών μελών [5]. Προς τούτο η οδηγία θεσπίζει κανόνες για τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις των αντιπροσώπων και των αντιπροσωπευομένων (άρθρα 3 έως 5), για την αμοιβή των εμπορικών αντιπροσώπων (άρθρα 6 έως 12), καθώς και για τη σύναψη και τη λήξη της συμβάσεως αντιπροσωπείας (άρθρα 13 έως 20).

3. Ο ιταλικός νόμος 204, της 3ης Μαΐου 1985, προβλέπει την κατάρτιση μητρώου εμπορικών αντιπροσώπων σε κάθε ιταλικό εμπορικό επιμελητήριο. Κατά το άρθρο 2 του νόμου 204, «όσοι ασκούν ή προτίθενται να ασκήσουν τη δραστηριότητα εμπορικού αντιπροσώπου» υποχρεούνται να εγγράφονται στο μητρώο. Κατά το άρθρο 9 του νόμου 204, «απαγορεύεται η άσκηση της δραστηριότητας εμπορικού αντιπροσώπου από όποιον δεν έχει εγγραφεί στο μητρώο» και για τη μη εγγραφή προβλέπεται διοικητική ποινή.

4. Το άρθρο 2188 του ιταλικού Αστικού Κώδικα (ΑΚ) προβλέπει την κατάρτιση

1 — Γλώσσα του πρωτοτύπου: η αγγλική.

2 — ΕΕ 1986, L 382, σ. 17.

3 — Κατά το άρθρο 1, παράγραφος 2, της οδηγίας, ως εμπορικός αντιπρόσωπος νοείται «εκείνος στον οποίο, υπό την ιδιότητά του ως ανεξάρτητου μεσολαβητή, ανατίθεται σε μόνιμη βάση είτε να διαπραγματεύεται για λογαριασμό άλλου προσώπου [...] την πώληση ή την αγορά εμπορευμάτων είτε να διαπραγματεύεται και να συνάπτει τις πράξεις αυτές επ' ονόματι και για λογαριασμό του αντιπροσωπευόμενου».

4 — Το άρθρο 1, παράγραφος 1, της οδηγίας προβλέπει ότι «τα μέτρα εναρμόνισης που θεσπίζονται από την παρούσα οδηγία εφαρμόζονται στις νομοθετικές, κανονιστικές και διοικητικές διατάξεις των κρατών μελών, που διέπουν τις σχέσεις ανάμεσα στους εμπορικούς αντιπροσώπους και τους αντιπροσωπευομένους από αυτούς».

5 — Δεύτερη και τρίτη αιτιολογική σκέψη της οδηγίας.

μητρώου επιχειρήσεων, το οποίο τηρείται από την υπηρεσία μητρώου επιχειρήσεων. Κατά το άρθρο 2195 ΑΚ, οι επιχειρήσεις που ανήκουν σε ορισμένες κατηγορίες πρέπει να εγγράφονται στο μητρώο αυτό. Για άλλες κατηγορίες επιχειρήσεων, μεταξύ των οποίων καταλέγονται οι εμπορικοί αντιπρόσωποι, η εγγραφή είναι, κατά το άρθρο 2083 ΑΚ, προαιρετική. Το άρθρο 2084 ΑΚ ορίζει ότι οι προϋποθέσεις ασκήσεως της δραστηριότητας διαφόρων κατηγοριών επιχειρήσεων προβλέπονται από τον νόμο. Κατά το άρθρο 2189 ΑΚ, η υπηρεσία μητρώου πρέπει να εξακριβώνει τη «συνδρομή των προϋποθέσεων που θέτει ο νόμος για την εγγραφή στο μητρώο».

5. Στην υπόθεση Bellone [6] το Δικαστήριο αντιμετώπισε το ζήτημα αν συμβιβάζεται προς την οδηγία ο εθνικός νόμος που εξαρτά το κύρος των συμβάσεων αντιπροσωπεύσεως από την εγγραφή του εμπορικού αντιπροσώπου σε μητρώο εμπορικών αντιπροσώπων. Το Δικαστήριο αποφάνθηκε ότι, αν και η οδηγία δεν απαγορεύει στα κράτη μέλη να τηρούν μητρώο εμπορικών αντιπροσώπων [7], εντούτοις αντιβαίνει στην οδηγία η εθνική νομοθετική διάταξη που εξαρτά το κύρος των συμβάσεων εμπορικής αντιπροσωπείας από την εγγραφή του εμπορικού αντιπροσώπου σε ορισμένο μητρώο.

6. Με την απόφαση Bellone τέθηκε ζήτημα κύρους της προγενέστερης νομολογίας του Corte di cassazione [ιταλικού Ακυρωτικού], το οποίο είχε αποφανθεί από το 1989 ότι το άρθρο 1418 ΑΚ έπρεπε να ερμηνευθεί υπό την έννοια ότι οι συμβάσεις που συνήπταν οι αντιπρόσωποι που δεν είχαν εγγραφεί σύμφωνα με τον νόμο 204 έπρεπε να θεωρούνται ανίσχυρες. Κατόπιν της αποφάσεως του Δικαστηρίου στην υπόθεση Bellone, το Corte suprema di cassazione μετέβαλε τη νομολογία του και δέχεται ότι η μη εγγραφή στο μητρώο σύμφωνα με τον νόμο 204 δεν συνεπάγεται πλέον, στο ιταλικό δίκαιο, την ακυρότητα της συμβάσεως αντιπροσωπείας [8].

Τα πραγματικά περιστατικά και το προδικαστικό ερώτημα

7. Τα πραγματικά περιστατικά, όπως εκτίθενται στη διάταξη περί παραπομπής, έχουν ως εξής. Η εφεσείουσα, η F. Caprini, έχει την ιταλική ιθαγένεια. Ο εφεσίβλητος είναι ο προϊστάμενος του μητρώου επιχειρήσεων του Trento. Στις 10 Απριλίου 2001 η F. Caprini υπέβαλε στον εφεσίβλητο αίτηση εγγραφής της στο μητρώο επιχειρήσεων ως εμπορικής αντιπροσώπου για την πώληση διαφημιστικών χώρων. Ο εφεσίβλητος απέρριψε την αίτηση εγγραφής της F. Caprini, με το αιτιολογικό ότι η ενδιαφερόμενη δεν είχε εγγραφεί στο μητρώο εμπορικών αντιπροσώπων, το οποίο προβλέπει ο ιταλικός νόμος 204. Δεδομένου ότι η εγγραφή στο τελευταίο αυτό μητρώο αποτελεί, κατά τον εφεσίβλητο, προϋπόθεση της ασκήσεως επιχειρηματικής δραστηριότητας κατά το άρθρο 2084 ΑΚ, αφού απαιτείται κατά τα άρθρα 2 και 9 του νόμου 204, πρέπει επίσης να θεωρηθεί ως προϋπόθεση εκ του νόμου, υπό την έννοια του άρθρου 2189 ΑΚ, τη

6 — Απόφαση της 30ής Απριλίου 1998, C-215/97, Bellone (Συλλογή 1998, σ. I-2191).

7 — Σκέψη 11 της αποφάσεως. Τέτοια μητρώα έχουν προβλεφθεί σε διάφορα κράτη μέλη. Για μια συγκριτική ανάλυση των ισχυόντων στα κατ' ιδίαν κράτη μέλη, βλ. την υποσημείωση 17 των προτάσεων του γενικού εισαγγελέα Γ. Κοσμά.

8 — Βλ. τη σκέψη 17 της μεταγενέστερης αποφάσεως του Δικαστηρίου της 13ης Ιουλίου 2000, C-456/98, Centrosteel (Συλλογή 2000, σ. I-6007).

συνδρομή της οποίας οφείλει να εξακριβώνει ο ίδιος πριν από κάθε εγγραφή στο εν λόγω μητρώο.

8. Η F. Caprini άσκησε κατ' αρχάς προσφυγή κατά της αποφάσεως του εφεσιβλήτου ενώπιον του Giudice del registro, του δικαστηρίου που ασκεί εποπτεία επί του εφεσιβλήτου και το οποίο απέρριψε την προσφυγή με απόφαση της 2ας Νοεμβρίου 2001, και στη συνέχεια έφεση κατά της τελευταίας αυτής αποφάσεως ενώπιον του Tribunale civile e penale di Trento, με αίτημα είτε να επιτραπεί η εγγραφή της στο μητρώο επιχειρήσεων είτε να αναγνωριστεί ότι η εγγραφή της στο μητρώο αυτό δεν είναι υποχρεωτική.

9. Το Tribunale civile e penale di Trento, επισημαίνοντας τις διαφορές μεταξύ της εκκρεμούς ενώπιόν του υποθέσεως και της υποθέσεως για την οποία είχε υποβληθεί η αίτηση εκδόσεως προδικαστικής αποφάσεως Bellone, ανέστειλε τη δίκη και υπέβαλε στο Δικαστήριο το ερώτημα αν αντιβαίνει στην οδηγία η εθνική ρύθμιση που εξαρτά την εγγραφή του εμπορικού αντιπροσώπου στο μητρώο επιχειρήσεων από την εγγραφή του ίδιου αυτού αντιπροσώπου σε ένα ειδικό μητρώο.

Η άποψή μου επί της υποθέσεως

10. Πριν εξετάσω το ζήτημα που υπέβαλε το Tribunale civile e penale di Trento, είναι σκόπιμο να υπενθυμιστεί το σκεπτικό του Δικαστηρίου στην απόφαση Bellone. Κατά την άποψή μου, από την απόφαση αυτή μπορούν να συναχθούν δύο αρχές που έχουν κρίσιμη σημασία για την προκειμένη υπόθεση.

11. Η πρώτη αρχή είναι ότι καμία διάταξη της οδηγίας δεν απαγορεύει στα κράτη μέλη να επιβάλλουν, αν το κρίνουν σκόπιμο, την εγγραφή των εμπορικών αντιπροσώπων σε ειδικό μητρώο, για την εξυπηρέτηση ενδεχομένως διοικητικών αναγκών [9].

12. Εντούτοις, η πρώτη αυτή αρχή περιορίζεται από μια δεύτερη, η οποία αποσαφηνίζει την απόφαση Bellone, και συγκεκριμένα από την αρχή ότι τα κράτη μέλη δεν μπορούν να επιβάλλουν ως προϋπόθεση της προστασίας που παρέχει η οδηγία στους εμπορικούς αντιπροσώπους ως προς τις σχέσεις τους με τους αντιπροσωπευόμενους την εγγραφή τους σε μητρώο που έχουν αποφασίσει να τηρούν ούτε καμία άλλη προϋπόθεση που δεν προβλέπεται ρητά από τις διατάξεις της οδηγίας [10].

13. Η επίμαχη στην υπόθεση Bellone προϋπόθεση που έθετε το εθνικό δίκαιο, ότι δηλαδή η σύμβαση αντιπροσωπείας θα ήταν έγκυρη μόνον αν ο αντιπρόσωπος ήταν εγγεγραμμένος στο μητρώο εμπορικών αντιπροσώπων, περιόριζε σαφώς την προστασία που παρέχει η οδηγία. Η συνέπεια που είχε για τον εμπορικό αντιπρόσωπο η κατά το εθνικό δίκαιο ακυρότητα της συμβάσεως αντιπροσωπείας ήταν ότι δεν μπορούσε να αξιώσει από τον αντιπροσωπευόμενο ούτε την αμοιβή που του εγγυάται το κεφάλαιο ΙΙΙ

9 — Σκέψη 11 της αποφάσεως.

10 — Σκέψεις 13 και 14 της αποφάσεως. Παράδειγμα νόμιμου περιορισμού από τα κράτη μέλη της προστασίας που παρέχει η οδηγία είναι η επιβολή της προϋποθέσεως ότι η σύμβαση αντιπροσωπείας, για να είναι έγκυρη, πρέπει να καταρτίζεται εγγράφως. Την επιβολή της προϋποθέσεως αυτής επιτρέπει ρητά το άρθρο 13, παράγραφος 2, της οδηγίας.

της οδηγίας ούτε τις αποζημιώσεις που προβλέπει το κεφάλαιο IV της οδηγίας.

14. Επανερχόμενος στην προκειμένη υπόθεση, θα ήθελα να παρατηρήσω ότι το προδικαστικό ερώτημα περιγράφει ένα εθνικό μέτρο που προβλέπει ότι ο αντιπρόσωπος που δεν έχει εγγραφεί σε μητρώο εμπορικών αντιπροσώπων δεν μπορεί να εγγραφεί στο μητρώο επιχειρήσεων.

15. Η Επιτροπή υποστηρίζει, με τις παρατηρήσεις που κατέθεσε στο Δικαστήριο, ότι το ανωτέρω μέτρο δεν είναι ασυμβίβαστο με την οδηγία, διότι δεν περιορίζει τη νομική προστασία που παρέχει η οδηγία στους αντιπροσώπους ως προς τις σχέσεις τους με τους αντιπροσωπευομένους. Ο κανόνας αυτός δεν εμποδίζει καθαυτός τους εμπορικούς αντιπροσώπους που δεν έχουν εγγραφεί σε κανένα από τα εν λόγω δύο μητρώα να συνάπτουν έγκυρες συμβάσεις αντιπροσωπείας, των οποίων αφενός η επίκληση είναι δυνατή ενώπιον των εθνικών δικαστηρίων και αφετέρου η εφαρμογή διέπεται από τις διατάξεις της οδηγίας.

16. Συμφωνώ με την ανωτέρω ανάλυση.

17. Η F. Caprini ισχυρίζεται εντούτοις ότι ο κανόνας του ιταλικού δικαίου που υποχρεώνει τους εμπορικούς αντιπροσώπους να έχουν εγγραφεί στο μητρώο εμπορικών αντιπροσώπων πριν εγγραφούν στο μητρώο επιχειρήσεων θίγει στην πράξη την προστασία που παρέχει στους αντιπροσώπους η οδηγία. Κατά την F. Caprini, σε περίπτωση μη εγγραφής στο μητρώο επιχειρήσεων, τα ιταλικά εμπορικά επιμελητήρια δεν χορηγούν το πιστοποιητικό που δίδει στον αντιπρόσωπο τη δυνατότητα να τηρεί τις φορολογικές και κοινωνικοασφαλιστικές διατάξεις οι οποίες διέπουν τη δραστηριότητά του. Επομένως, η δυνατότητά τους να συνάπτουν έγκυρες συμβάσεις αντιπροσωπείας καθίσταται κενή περιχομένου, αν στη συνέχεια δεν είναι σε θέση να εκτελούν τις συμβάσεις που έχουν συνάψει.

18. Το επιχείρημα αυτό δεν με πείθει.

19. Από την απόφαση Bellone προκύπτει σαφώς ότι τα κράτη μέλη μπορούν, σύμφωνα με την οδηγία, να εξαρτούν από την εγγραφή σε μητρώο εμπορικών αντιπροσώπων την επέλευση ορισμένων διοικητικών συνεπειών, υπό την προϋπόθεση πάντα ότι δεν περιορίζεται η νομική προστασία που παρέχει η οδηγία.

20. Δεν νομίζω ότι οι συνέπειες που απορρέουν, κατά την F. Caprini, από τη μη εγγραφή στο μητρώο εμπορικών αντιπροσώπων, δηλαδή ότι οι εμπορικοί αντιπρόσωποι δεν μπορούν να εγγραφούν στο μητρώο επιχειρήσεων, πράγμα που έχει αρνητικές επιπτώσεις στη δυνατότητά τους να ρυθμίζουν τις φορολογικές και κοινωνι-

κοασφαλιστικές υποθέσεις τους, μπορεί να θεωρηθεί ότι περιορίζουν τη νομική προστασία που παρέχει η οδηγία στους αντιπροσώπους ως προς τις σχέσεις τους με τους αντιπροσωπευομένους.

21. Κατά συνέπεια, είμαι της γνώμης ότι συμβιβάζεται με την οδηγία ο εθνικός νόμος που υποχρεώνει τους εμπορικούς αντιπροσώπους να έχουν εγγραφεί στο μητρώο εμπορικών αντιπροσώπων πριν εγγραφούν στο μητρώο επιχειρήσεων, υπό την προϋπόθεση πάντα ότι δεν έχει σε καμία περίπτωση ως συνέπεια να περιορίζει τη νομική προστασία που παρέχει η οδηγία στους εμπορικούς αντιπροσώπους. Αυτό θα συνέβαινε π.χ. αν το κύρος των συμβάσεων αντιπροσωπείας εξηρτάτο από την εγγραφή του εμπορικού αντιπροσώπου σε ένα από τα εν λόγω δύο μητρώα ή σε αμφότερα.

Πρόταση

22. Κατά συνέπεια, προτείνω στο Δικαστήριο να αποφανθεί ως εξής:

«Δεν αντιβαίνει στην οδηγία 86/653/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 18ης Δεκεμβρίου 1986, για τον συντονισμό των δικαίων των κρατών μελών όσον αφορά τους εμπορικούς αντιπροσώπους (ανεξάρτητους επαγγελματίες), ο εθνικός νόμος που εξαρτά την εγγραφή του εμπορικού αντιπροσώπου στο μητρώο επιχειρήσεων από την εγγραφή του ίδιου αυτού αντιπροσώπου σε μητρώο εμπορικών αντιπροσώπων, υπό την προϋπόθεση ότι η εγγραφή ή η μη εγγραφή του αντιπροσώπου σε οποιοδήποτε από τα μητρώα αυτά δεν θίγει το κύρος των συμβάσεων αντιπροσωπείας που συνάπτει ο αντιπρόσωπος αυτός ούτε αποδυναμώνει καθ' οιονδήποτε άλλο τρόπο την προστασία που παρέχει στον αντιπρόσωπο η ανωτέρω αναφερθείσα οδηγία.»